

Pronòstics fatalistes sobre l'ocupació

Antón Costas

Les empreses han d'utilitzar les noves tecnologies per augmentar la productivitat i els salaris, no per substituir treballadors

04/10/2019

José María Álvarez Payete, president de Telefónica, la sisena empresa de telecomunicacions del món, deia dijous als assistents del Foro Internacional que se celebra aquests dies a l'illa de La Toja, a Galícia, que l'economia digital, alhora que porta beneficis, està augmentant la desigualtat social perquè crea nous monopolis i amenaça la privacitat.

Aquests efectes són perillosos. Tant per a la prosperitat i dignitat de les persones com per al bon funcionament de les democràcies liberals i el futur del capitalisme. Els partidaris del sistema d'economia de mercat han de ser conscients que o el capitalisme és just i inclusiu, o no serà. El nucli moral que legitima aquest sistema econòmic és la seva capacitat per oferir oportunitats a tots. Si no ho aconsegueix, la legitimitat social i política es destrueix.

L'època de les grans classes mitjanes

¿D'on ve aquesta desigualtat? Que el capitalisme digital no està funcionant en benefici de tots. Des de finals dels 40 fins a finals de la dècada dels 70 els treballadors es van beneficiar de la riquesa generada per una economia forta i en creixement. Bons llocs de treball, salaris decents i reducció de la jornada de treball van ser les tres vies principals d'aquest repartiment just de la prosperitat. Va ser l'etapa de l'aparició de les grans classes mitjanes i de l'expansió de la democràcia.

Però des dels anys 80, el capitalisme i el progrés social s'han divorciat. Mentrestant, per als Estats Units, la productivitat del treball ha augmentat aproximadament un 70%, el salari mitjà per hora només ho ha fet en un escàs 12%, però els guanys de les grans corporacions han arribat a nivells històrics rècord. Alhora, la durada de la jornada de treball s'ha estancat o ha tornat a augmentar. Alguna cosa va malament amb el capitalisme. Reparteix malament els fruits del creixement. En una etapa històrica on, no obstant, els treballadors estan més ben educats.

Aquesta realitat es torna encara més depriment si acceptem pronòstics que sostenen que entre un 30% i un 50% dels actuals llocs de treball desapareixeran en un termini relativament curt de temps a conseqüència de la difusió de la intel·ligència artificial, els robots i l'automatització de molts llocs de treball.

La història passada d'aquesta mena de prediccions els dona poc crèdit. Els experts són mals pronosticadors. S'obliden de l'aforisme holandès que adverteix que «fer prediccions és molt arriscat, especialment si són sobre el futur». Però, tot i que no són fiables, aquests pronòstics fatalistes provoquen ansietat, ressentiment social i por del futur. Sentiments que, al seu torn, alimenten el populisme polític.

¿Per què fallen? Per dos motius. Primer, perquè el raonament és lineal. No té en compte que aquests efectes necessiten temps i depenen de l'ús que es faci de la tecnologia. Així, per exemple, les empreses poden utilitzar-la per substituir ocupació o per millorar la productivitat i els salaris dels treballadors. Els resultats són molt diferents.

Aquestes prediccions fatalistes fallen també perquè confonen l'ocupació amb el treball. L'ocupació és contingent, canvia de naturalesa amb cada revolució tecnològica. En uns casos, transforma algunes de les tasques que formen cada ocupació, i en d'altres els destrueix totalment. Però el treball encara hi és. Els conductors de les diligències de cavalls van desaparèixer amb el ferrocarril, però van sorgir els maquinistes.

Per conjurar aquests pronòstics fatalistes hem de fer la pregunta adequada. No és «¿què han de fer els treballadors per adaptar-se a les noves tecnologies?». Si es planteja així, carrega tota la flexibilitat en una sola part. Necessitem una flexibilitat bilateral, que impliqui també a les empreses i als poders públics.

No volem que els humans siguin esclaus de la tecnologia, sinó esclavitzar els robots

La pregunta rellevant és què entenem per un bon treball. I a partir d'aquí veure com utilitzem les noves tecnologies per aconseguir-ho. Perquè no volem que els humans siguin esclaus de la tecnologia, sinó esclavitzar els robots. Per fer-ho els poders públics s'han de començar a preocupar pel poder de mercat dels nous monopolis i les formes d'operar de les plataformes digitals. En molts casos, tenen molt poc d'economia col·laborativa i molt a veure amb l'economia pocavergonya.

Per la seva part, les empreses han d'incorporar una nova dimensió al seu propòsit corporatiu: la responsabilitat tecnològica. No han d'utilitzar les noves tecnologies per substituir treballadors, sinó per augmentar-ne la productivitat i els salaris. D'aquesta forma, desmentirem els pronòstics fatalistes sobre l'ocupació. I tornarem a tenir un capitalisme just i inclusiu.